

FALSAJ AMIKOJ

César Barros Leal

La esprimon "falsaj amikoj" ni uzas por identigi multenombrajn vortojn de aliaj lingvoj — hispana, itala, franca, angla, germana — kaj Esperanto — kiuj, kvankam havas ortografion egalan aŭ similan al la portugala lingvo, tamen ne posedas la saman signifon.

Sendube tio estas tre interesa temo por tiuj, kiuj studas fremdajn lingvojn kaj pri ĝi oni konas malmultajn eldonaĵojn, en Brazilo kaj alilande.

La hispana lingvo, ekzemple, pro la ortografia simileco kun la portugala lingvo, eble estas la lingvo plej riĉa je tiuj vortoj, kiuj, ĉiuhore, konfuzas la aŭdantojn aŭ la legantojn, kies tendenco estas fidi je la ŝajna signifo de la vortoj.

La hispana vorto "asignatura", ekzemple, ne signifas "assinatura" sed "matéria, disciplina". "Aposta" signifas "de propósito", "billón" signifas "trilhão", "brincar" signifas "saltar", "cigarro" signifas "charuto", "contestar" signifas "responder", "crianza" signifas "criação; período de amamentação"; "fechar" signifas "datar", "doce" signifas "doze", "oficina" signifas "escritório", "polvo" signifas "pó", "rato" signifas "momento", kaj tiel plu.

La frazo "El vestido es rojo" signifas "O vestido é vermelho". "Ella estaba embarazada", siavice, signifas "Ela estava grávida".

Rimarkindaj estas la frazoj "El apellido de José es exquisito" ("O sobrenome de José é bonito") kaj "La escoba es larga" ("A vassoura é comprida"), kiuj enhavas, ambaŭ, du falsajn amikojn kaj fariĝas do veraj embuskoj por ĉiuj.

Verdire, estas multaj la tradukistoj, la vortaristoj kaj la gramatikistoj, kiuj trompiĝas antaŭ tiuj vortoj kaj faras tiamaniere tre gravajn erarojn.

La malfacileco pligrandiĝas rilate al kelkaj vortoj kiujn oni konsideras kiel falsajn amikojn sed povas havi eventuale la ŝajnan signi-

fon. Ekzemple: *cola* (kiu signifas *rabo, fila* sed ankaŭ povas signifi *cola, grude*), *jaula* (kiu signifas *gaiola*, sed ankaŭ povas signifi *jaula*) kaj *matrimonio* (kiu signifas *casal* sed ankaŭ povas signifi *matrimônio*).

Plie: kelkfoje la diferenco ne estas esenca sed subtila. "Cambalache", ekzemple, signifas "troca de objetos de pouco valor" (la portugala vorto "cambalacho" signifas "troca artilosa, fraudulenta").

La angla lingvo, simile al la hispana, posedas ankaŭ falsajn amikojn. En verko kies titolo estis "Let's learn words", ni prezentis kelkajn ekzemplojn: *absolutely* (certamente), *actual* (real), *appointment* (encontro marcado; nomeação), *cigar* (charuto), *data* (dados, informações), *to envy* (invejar), *exit* (saída), *inauguration* (ato de posse), *ingenuity* (destreza, talento), *to introduce* (apresentar), *large* (grande), *lecture* (conferência), *parents* (pais), *presently* (logo, em breve), *to pretend* (fingir), *to push* (empurrar), *to realize* (perceber como realidade, compreender), *to support* (ajudar, auxiliar; apoiar, manter).

Aliajn vortojn oni povas citi: *gate* (portão), *library* (biblioteca), *physician* (médico), *to record* (registrar), *sensible* (sensato, ajuizado), *tax* (imposto), *time* (tempo) kaj *vice* (vício).

La listo estas longa kaj interesa. Mário Mascherpe kaj Laura Zamarin publikigis cetere la libron "La Falsaj Amikoj — en la traduko el la angla al la portugala lingvo" — kie ili menciis kvarcent tiuspecajn vortojn.

Alípio Silveira, en la libro "Traduku ni plej bone la anglan lingvon", atentigas nin al la granda nombro de falsaj amikoj kiuj ekzistas en la angla lingvo kaj same al la bedaŭrindaj eraroj kiujn oni faras pro tio. En la menciita libro oni legas alnoton pri la vorto "arm": "Antaŭ nelonge, en filme pri la civitana batalo en Usono, junulo respondis, ke "Voltei sem arma, mas estou bem". Li ververe estis sen unu el la brakoj sed la tradukisto ne distingis "arm" de "arma"."

La itala lingvo estas ankaŭ plena je falsaj amikoj (falsi amici). Vidu kelkajn ekzemplojn: *accordare* (afinar), *affamato* (esfomeado), *andare* (ir), *apposta* (de propósito), *appuntamento* (encontro), *aula* (sala de aula), *branco* (rebanho), *bravo* (capaz, hábil), *brutto* (feio), *burro* (manteiga), *calza* (meia), *cattivo* (mau, ruim), *conosco* (conheço), *dono* (presente), *guardare* (olhar), *palco* (camarote), *palestra* (ginásio), *piano* (andar), *prego* (por favor), *seta* (seda), *sigaro* (charuto), *sinistra* (esquerda), *strada* (rua), *tazza* (xícara), *testa* (cabeça) kaj *vale* (adeus).

En la franca lingvo ni trovas ankaŭ ekzemplojn: *attirer* (atrair), *cigare* (charuto), *constipation* (prisão de ventre), *éleveur* (criador de animais), *enrôler* (recrutar), *fonte* (fundição; ferro fundido; derretimento), *jument* (égua), *labour* (lavoura), *manquer* (faltar; não atingir, não alcançar), *palabre* (palavrório), *pourtant* (entretanto), *procurer*

(arranjar; obter), ranger (arrumar), stylo (caneta-tinteiro) kaj taper (bater; pedir dinheiro emprestado).

Ne forgesu ni, ke la vortoj "cigaro" (de la hispana lingvo), "cigar" (de la angla lingvo), "sigaro" (de la itala lingvo) kaj "cigare" (de la franca lingvo) signifas ĉiuj "charuto", ne "cigarro".

Paulo Rónai eldonis la libron "Praktika Gvidilo por la Franca Tradukado", kiu enhavas multajn falsajn amikojn (faux amis). En tiu libro la aŭtoro rakontis kuriozan okazajon transskribitan en "Jornal do Brasil", en februaro de 1968: Carmen, deknaŭjaraĝa, servistino, enmetis la katon Fonfon en la fridujon kaj poste prezentis ĝin kiel deserton por la vespermanĝo de la invititoj. Carmen naskiĝis en Hispanujo kaj estis laboranta en Maison de la Romaine, en Francujo. La dommastrino petis al ŝi por enmeti en la fridujon "le gâteau" (kuko, en la franca lingvo). Bedaŭrinde ŝi ne sciis la francan lingvon kaj supozis, ke "gâteau" signifas "kato". Almenaŭ tio estis ŝia klarigo.

La germana lingvo havas same falsajn amikojn. "Gang" signifas "marcha; corredor", "Thermostat" signifas "recinto de temperatura regular", "temperieren" (manter em condições climáticas adequadas) kaj "Traum" (sonho).

Kaj Esperanto — lingvo kies studo nun interesas al ni speciale — ĉu ĝi ankaŭ havas falsajn amikojn?

La respondo estas jesa. Cetere, la serĉesploroj kiujn ni faris en tiu kampo permesigas al ni informi, ke ekzistas en Esperanto, rilate al la portugala lingvo, preskaŭ tricent falsaj amikoj.

Inter la falsaj amikoj de la internacia lingvo, kompare al la nia, estas substantivoj, adjektivoj, verboj, ktp.

Vidu ni:

Inter la substantivoj, jen kelkaj ekzemploj:

alimento — pensão alimentícia; ne alimento (nutraĵo)

almozo — esmola; ne almoço (tagmanĝo)

biskoto — torrada (fatia de pão torrado); ne biscoito (biskvito)

furo — furão (pequeno mamífero); ne furo (truo)

galo — bflis, bile, fel; ne galo (koko)

pulo — pulga; ne pulo (eksalto, salto)

sapo — sabão; ne sapo (hufo)

violono — violino; ne violão (gitaro).

Inter la adjektivoj:

fea — feérico; ne feio (malbela)

morna — melancólico, taciturno, entristecedor, nebuloso; ne morno (varmeta, duonvarma, senfervora)

moroza — lúgubre, frio (para diversões); ne moroso (malrapida, malrapidema)
preta — pronto; ne preto (nigra).

Inter la verboj:

aperti — abrir; ne apertar (premi)
envii — invejar; ne enviar (sendi)
gasti — hospedar-se; ne gastar (foruzi; elspezi)
kuspi — arrepiar (cabelos); arregaçar; ne cuspir (kraçi)
kuri — correr; ne curar (kuraci)
levi — erguer, levantar; ne levar (porti)
rodi — roer (com os dentes); ne rodar (rondiri, rondirigi, turni, turniĝi)
miri — admirar-se, estranhar; ne mirar (rigardi, celi)
stiri — conduzir, dirigir, guiar; ne estirar (etendi, streçi)
veti — apostar; ne vetar (vetoj)

La problemo ankaŭ ekzistas en rilato al verboj kiuj uzas aŭ ne la sufikson *igi* aŭ *iĝi*:

diferenci — ser diferente, diferir; ne diferenciar, tornar diferente (diferenciĝi)
komenci — começar, dar início; ne ter início (komenciĝi)
naski — parir, gerar, produzir; ne nascer (naskiĝi)

Same ekzistas falsaj amikoj kiujn oni fabrikas pere de la uzo de afiksoj:

remendi — re + mendi (encomendar, pedir mercadoria, fazer reserva de quarto de hotel, etc.); ne remendar (fliki)
remeti — re + meti (pôr, colocar, meter); ne remeter (sendi)
kataro — conjunto de gatos; kaj catarro
satano — ano de la Sennacieca Asocio Tutmonda; kaj satã, satanãs.

Tiuj lastaj ekzemploj elmontras alian problemon: kelkaj vortoj ne identiĝas kun la portugala lingvo je ĉiuj signifoj kaj pro tio oni konsideras ilin kiel falsajn amikojn:

akrediti — acreditar (diplomacia); acreditar, crer, en Esperanto, estas kredi

- artiklo — artigo (com.), mercadoria; ne artigo, gram., lit. (artikolo)
- asisti — assistir, auxiliar; ne assistir, estar presente (ĉe-esti) aŭ assistir, ver (vidi)
- bandejro — bandeira (expedição); ne bandeira, estandar-te (flago, standardo)
- dekori — decorar, fazer decoração (de sala, casa, jardim, etc.); ne decorar, aprender de memória (parkeri)
- fasĉino — faxina, feixe de ramos para entolhar fossos; peça de artilharia, etc.; ne faxina, limpeza (dejora manlaboro)
- kapitalo — capital, fundos, cabedal; ne capital, cidade (ĉefurbo)
- kostumo — costume, traje, veste; ne costume, hábito, (kutimo)
- licenco — licença (poét., jur.); ne licença, permissão (permeso)
- provi — provar, ensaiar, experimentar; ne provar, demonstrar (pruvi)
- skolo — escola (doutrina, sistema, conjunto de discípulos); ne escola, estabelecimento de ensino (lernejo)
- tenti — tentar, induzir em tentação; ne tentar, experimentar (provi)

Multajn falsajn amikojn de Esperanto oni jam citis koncerne al aliaj lingvoj. Vidu:

- balkono — balcão, sacada, varanda; ne balcão comercial (magazena tablo, vendotablo)
- cigaro — charuto; ne cigarro (cigaredo)
- puŝi — empurrar, impelir, empuxar; ne puxar (tiri, treni, streĉi)
- polvo — pó, poeira; ne polvo (polipo, polpo)
- taso — xícara; ne taça (kaliko, pokalo, trofeo)

Laste, oni devas diri, ke tiun studon oni povas ankaŭ fari komparante la hispanan lingvon kun la franca, la anglan kun la itala, Esperanton kun la germana, kaj tiel plu.

Ververe, la falsaj amikoj en Esperanto estas temo treege interesa kaj pro tio ni esperas, pere de tiu artikolo, stimuli la legantojn al ĝia studo.